

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه اول

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

کلاس اول - جلسه هفتم

احساس شادی و غم در قصه

احساسات نقش مهمی در شخصیت انسان‌ها دارند. بخش مهمی از گزاره‌های شخصیتی ما مربوط به احساسات ماست. در قصه شخصیت‌ها نقش اصلی را ایفا می‌کنند و یکی از مهم‌ترین راه‌های شناخت آن‌ها، پرداختن به احساسات است.

در این جلسه دو احساس غم و شادی، در کنار هم مورد بررسی قرار گرفته و بر اساس آن تمرین‌هایی ارائه می‌شود.

در شروع کلاس یک قصه‌ی تصویری با موضوع غم و شادی با خودتان بیاورید و آن را به بچه‌ها نشان بدهید. قصه را با بچه‌ها مرور کنید و از آن‌ها بخواهید در مورد آن گفت‌وگو کنند. در این فعالیت، لازم نیست موضوع غم یا شادی را به بچه‌ها القا کنید و به آن‌ها تاکید کنید که موضوع امروز چیست. اجازه بدهید بچه‌ها دریافت خودشان را از قصه بگویند و مسیر کلاس به سمت موضوع غم و شادی برود.

(قصه‌های این بخش را می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان پیدا کنید)

تمرین:

۱/ صورتک‌هایی درست کنید و به آن یک دسته‌ی کوچک بچسبانید. دو طرف صورتک چهره‌های شاد و غمگین بکشید. چند نفر از بچه‌ها را پای تخته بیاورید و این صورتک‌ها را به دست آن‌ها بدهید.

هریک از موقعیت‌های زیر را برای بچه‌ها تعریف کنید و از آن‌ها بخواهید با استفاده از صورتک بگویند که این یک موقعیت شاد است یا غمگین؟ از آن‌ها بخواهید دلیل شاد یا غمگین بودنش را هم توضیح بدهند.

- کبوتری که به خانه برگشته و یک کلاغ در خانه‌اش می‌بیند.
- دفتر، زمانی که با مداد روبه‌رو می‌شود.
- کتاب، وقتی از قفسه‌ی کتابخانه برداشته می‌شود.
- کودکی که در حال ساختن مسجده‌ای با گل است و مجسمه خراب می‌شود.
- لیوانی که چشمش به یک پارچ افتاده است.

می‌توانید موقعیت‌های دیگری به این تمرین اضافه کنید و مانند موارد فوق آن را ادامه بدهید. ممکن است برخی از بچه‌ها موقعیت‌های فوق را شاد و برخی دیگر غمگین ببینند. این به داستان ذهنی آن‌ها بستگی دارد. هر شخصی با توجه به برداشت خود ماجرای برای جملات فوق تصور می‌کند و آن ماجرا ممکن است هر یک از دو حس فوق را القا کند.

در این تمرین، بچه‌ها برای توضیح شاد یا غمگین بودن موقعیت، ماجرای خلق می‌کنند که به تقویت قوه‌ی تخیل آن‌ها منجر می‌شود.

۲/ تعداد دیگری از بچه‌ها را پای تخته بیاورید و آن صورتک‌ها را به دست‌شان بدهید. از آن‌ها بخواهید هر کدام یک داستان کوتاه، برای شادی یا غم تعریف کنند و آن را به صورت نمایش اجرا کنند.

۳/ کلماتی را انتخاب کنید و از بچه‌ها بخواهید با استفاده از آن‌ها جمله بسازند. لازم نیست بچه‌ها این جمله‌ها را حتما بنویسند. همین که آن را بگویند کافی است. به دانش آموزان بگویید که جمله‌ها باید یکی از دو حس شادی یا غم را داشته باشند. (می‌توانید شما برای هر کودک انتخاب کنید که با کدام حس جمله بگوید.)

کلمات پیشنهادی: جامدادی، شلوار، جارو، درخت، پرتغال، توپ، عروسک، مدادرنگی و ...

مثال: مادرم یک جامدادی زیبا برایم خریده است.

من جامدادی‌ام را گم کرده‌ام و نمی‌توانم آن را پیدا کنم.

کلاس اول - جلسه هشتم

قصه‌ی شاد یا قصه‌ی غمگین

در درس گذشته، بچه‌ها با شادی و غم آشنا شدند و سپس در قصه آن را مشاهده کردند. امروز رویکرد جدیدی به این مساله اضافه شده و بچه‌ها با استفاده از این دو حس، شروع به طراحی ماجرا می‌کنند.

از آن جایی که هنوز بچه‌ها با قصه نویسی به صورت کامل آشنا نیستند، ما از آن‌ها می‌خواهیم در حد یک جمله‌ی خبری، ماجرای را تعریف کنند. سطح توقع از کودک در این جلسه، بیش از این نخواهد بود.

در ابتدا قصه‌ای برای بچه‌ها بخوانید و از آن‌ها بخواهید در مورد حس شادی و غم موجود در قصه گفت‌وگو کنند. برای فعالیت فوق، می‌توانید به کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان مراجعه نمایید. همچنین از این قصه نیز می‌توانید استفاده کنید:

«مادربزرگ برای زینب قصه‌ای از یک کبوتر زخمی و کودکی که به او کمک کرده بود، تعریف کرد. از روز بعد زینب همیشه مراقب کبوترها بود و هر وقت به پارک می‌رفت برایشان دانه می‌ریخت. اما هیچ وقت کبوتر زخمی پیدا نمی‌کرد تا مانند قصه، از او مراقبت کند. یک روز که زینب با مادرش سوار اتوبوس بود دید یک نفر از روی صندلی بلند شد و خانم پیری به جای او نشست. از مادر پرسید: «اون خانم برای چی این کار رو کرد؟» مادر گفت: «به خاطر این که اون خانم پیره و تحمل ایستادن نداره.» زینب پرسید: «منم میتونم این کار رو بکنم؟» مادر گفت: «اگه دوست داری آره.» زینب هم از جایش بلند شد و خانم پیر دیگری به جایش نشست. او خیلی خوشحال بود. اما نمی‌دانست دلیل خوشحالی‌اش از چیست؟! از مادر پرسید. مادر گفت: «دلیلش شادی اون خانم پیره. ما می‌تونیم از شادی هم خوشحال بشیم.» زینب هر وقت می‌توانست کاری می‌کرد که بقیه شاد شوند و خودش هم از خوشحالی بقیه، شاد می‌شد.»

از بچه‌ها بپرسید خودشان در چه موقعیت‌هایی شاد می‌شوند؟ چه چیزهایی می‌تواند آن‌ها را خوشحال کند؟ همچنین چه چیزهایی آن‌ها را غمگین می‌کند و در چه موقعیت‌هایی ناراحت می‌شوند؟! از بچه‌ها بخواهید داوطلبانه موقعیتی که باعث شادی یا غم آن‌ها می‌شود را برای دوستان‌شان بازی کنند، تا آن‌ها موضوع را حدس بزنند.

تمرین:

۱/ تصویر یک موش غمگین را روی تخته نقاشی کنید. سپس یک کبوتر شاد را بالای سرش بکشید. (یا این تصاویر را از اینترنت پیدا کرده و پرینت بگیرید) قصه‌ی آن‌ها از این قرار است: «موش امروز غمگین بود و حال و حوصله نداشت. دوستش کبوتر که برای دیدنش آمده بود، متوجه این غم شد. او تصمیم گرفت برای دوستش چیزی بیاورد که او را خوشحال کند. رفت و ...» از بچه‌ها بخواهید چیزی که کبوتر برای موش می‌آورد را نقاشی کنند.

۲/ تصویر یک خرگوش خوشحال را روی تخته نقاشی کنید. سپس یک کلاغ غمگین را بالای سرش بکشید. قصه‌ی آن‌ها از این قرار است: «خرگوش آن روز با خوشحالی از خواب بیدار شده بود. اما دوستش کلاغ حال و حوصله نداشت. غمگین بود. او با دیدن خوشحالی خرگوش، تصمیم گرفت او را هم مثل خودش غمگین کند. فکر می‌کرد اگر این کار را انجام بدهد، حال خودش بهتر می‌شود. به همین خاطر یک خبر بد برای خرگوش آورد ...»

به دانش آموزان بگویید به نظرشان خبر کلاغ چه بوده است؟ او با چه خبری می‌تواند خرگوش را غمگین کند؟

۳/ کلماتی را انتخاب کنید و از بچه‌ها بخواهید با استفاده از آن‌ها جمله بسازند. لازم نیست بچه‌ها این جمله‌ها را حتما بنویسند. همین که آن را بگویند کافی است. به دانش آموزان بگویید که جمله‌ها باید یکی از دو حس شادی یا غم را داشته باشند. (می‌توانید شما برای هر کودک انتخاب کنید که با کدام حس جمله بگوید.)

کلمات پیشنهادی: کتاب، دستکش، ملاقه، زنبور، صندلی، دمپایی، کلید، بلب و ...

مثال: دمپایی هایم را پوشیدم و برای بازی با دوستانم به کوچه رفتم.

دمپایی هایم برایم کوچک شده اند و مدام با آنها زمین می‌خورم.

این تمرین در درس قبل نیز استفاده شد. می‌توانید با کلماتی متفاوت آن را در این جلسه نیز اجرا کنید.